

טז

יט וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: כִּפּוּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי שׁוֹפְטִים

כ בִּקְרַב עֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם: וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבְךָ

כא כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עֹה כי תצא

כב עַל־אֵיבֶיךָ וְנִתְּנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִיּוֹ: וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת

כג יִפְתָּ־תָאָר וְחִשְׁקָתָ כָּה וְלִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה: וְהִבֵּאתָהּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ

כד וּגְלַחָהּ אֶת־רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָהּ אֶת־צַפְרָנֶיהָ: וְהִסִּירָהּ אֶת־שְׁמֶלֶת שְׂבִיָּהּ

מַעֲלֶיהָ וַיִּשְׁכַּח בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת־אִבִּיהָ וְאֶת־אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֲרָהּ

תרגום אונקלוס

וְעֵינֵינוּ לֹא חֲזָאָה: יט כְּהִנֵּיָא כִּפּוּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל דְּפִרְקָתָא יי וְלֹא תִתֵּן חֹכֶת דָּם זָכָאי
בְּגוֹ עֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל וְיִתְכַפֵּר לְהוֹן עַל דָּמָא: כ וְאַתָּה תִּפְלִי אֲשֵׁרֵי דָם זָכָאי מִבִּינְךָ אֲרִי תַעֲבִיד דְּכִשּׁוּר
קָדָם יי: כא אֲרִי תִפּוֹק לְאַנְחָא קָרָבָא עַל בְּעָלֵי דְכִכּוּ וְיִמְסְרִנּוּן יי אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְתִשְׁבִּי שְׂבִי־הוֹן:
כב וְתִחְזִי בְּשִׁבְיָא אִתְּתָא שְׁפִירָת רִיו וְתִתְרַעֵי בָהּ וְתִסְבֵּה לָךְ לְאִתּוּ: כג וְתַעֲלֶנָּה לָגוּ בֵּיתְךָ וְתִגְלַח יִת רִישָׁהּ
וְתִרְבִּי יִת טוֹפְרָהָ: כד וְתַעֲדִי יִת כְּסוּת שְׂבִיָּה מִנָּה וְתִתִּיב בְּבֵיתְךָ וְתִכְפִּי יִת אֲבוּהָ וְיִת אִמָּהּ יָרַח יוֹמִין וּבְתֵר

פירוש רש"י

הַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים: (יט) כִּפּוּר לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל וגו' וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם. הַכְּתוּב מִבְּשׂוֹרָם, שְׁמִשְׁעָשׂוּ כֵן, יִכְפֹּר
לָהֶם הָעוֹן: (כ) וְאַתָּה תִּבְעַר. מַגִּיד, שְׁאֵם נִמְצָא
הַהוּרָג אַחֲרֵי שְׁנַת־עֶרְפָּה הָעֶגְלָה, הָרִי זֶה יִהְרֵג, וְהוּא
'הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'': (כא) כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה.
בְּמִלְחָמַת הָרָשׁוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר; שְׁבִיָּהּ מִלְחָמַת אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל אֵין לֹאמַר 'וְשָׁבִיתָ שְׂבִי', שֶׁהִי כָּבֵד נֶאֱמַר
'לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה' (לעיל פסוק י): וְשָׁבִיתָ שְׂבִי.
לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִיִּים שְׁבִיָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִשְׁבַּעַת
אֲמוֹת: (כב) וְלִקְחָתָ לָךְ לְאִשָּׁה. לֹא דְבָרָה תוֹרָה אֵלָּא
כְּנֻגַּד יֵצֵר הָרַע, שְׁאֵם אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִתִּירָהּ, יִשְׁאַנָּה בְּאִסּוּר. אֲכָל אִם נִשְׁאַה, סוּפוּ

מפתח סדרי התנ"ך

פתיחת סדר שלא בפתיחת נושא

כמעט כל הסדרים בתורה מתחילים בתחילת הנושא שהסדר עוסק בו. לעתים רחוקות קבעו חז"ל את תחילת הסדר באופן שונה. וזו אחת הפעמים:

בדיני מלחמה עוסקות ארבע פרשיות רצופות הנמצאות בסוף סדרת שופטים ובתחילת סדרת כי תצא שבחומש דברים.

פרשה ע' עוסקת בדין החוזרים מעורכי המלחמה: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ... לֹא תִירָא מֵהֶם...

פרשה ע"ב עוסקת בקריאה לשלום: כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:

פרשה ע"ג עוסקת באיסור השחתת עצים לצורך המצור: כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר... לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצֶיהָ...

[פרשה ע"ד היא פרשת עגלה ערופה]

ופרשה ע"ה עוסקת בדין אשת יפת תואר: כִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה... וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יִפְתָּ־תָאָר:

חכמי ארץ ישראל בחרו לפתוח את סדר טז בדברים במצוות הקריאה לשלום [השנייה מתוך הארבע הנ"ל]. החפץ חיים (שמירת הלשון פרק יא) מאריך מאוד לדבר על מעלת השלום ובין היתר הוא כותב שם: "ולא עוד אלא שפיוס נחמת ישראל מתפשטין תחלה בשלום... בני, בואו וראו כמה גדול כח השלום, שאפילו לשונאים אמר הקדוש ברוך הוא: פתחו להם בשלום, שנאמר: 'כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר' וגו'".

חכמי גלות בבל שקבעו את מנהג הקריאה החד-שנתי בחרו לפתוח את סדרת כי תצא בדין אשת יפת תואר. כמו שסדרת משפטים פותחת בדיני עבד עברי, וכמו שכתוב בעשרת הדברות בסדרת ואתחנן וזכרתי כי עבד הייתי בארץ מצרים.

את ההבדל שבין החלוקות ניתן אולי להסביר שבארץ ישראל שבה היהודים היו החזילים התפללנו על השלום. בבבל שבה הגויים היו החזילים התפללנו שהם לא ישעבדו אותנו יותר מדי.

טז

כח כֹּה תָבוֹא אֵלֶיךָ וּבַעֲלֹתָהּ וְהִיְתָה לָךְ לְאִשָּׁה: וְהָיָה אִם-לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ
 וּשְׁלַחְתָּהּ לְנַפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָהּ בַּכֶּסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר
 כו עָנִיתָהּ: כִּי-תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אֲהוּבָה עֹ
 וְהָאֶחָת שְׂנוּאָה וְיִלְדוּ-לָהּ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֶּן הַבְּכֹר
 כז לְשְׂנוּיָאָה: וְהָיָה בַּיּוֹם הַנִּחִילָהּ אֶת-בָּנֶיהָ אֶת אֲשֶׁר-יִהְיֶה לָּהּ לֹא יוּכַל לְבַכֵּר
 כח אֶת-בֶּן-הָאֲהוּבָה עַל-פָּנָי בֶּן-הַשְּׂנוּאָה הַבְּכֹר: כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׂנוּאָה
 יִכִּיר לָתֵת לָהּ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר-יִמָּצֵא לָהּ כִּי-הוּא רֵאשִׁית אֲנוֹ לָהּ
 כט מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו עֹ
 ל שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: וְתַפְשׁוּ
 לא בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ וְאֶל-שַׁעַר מִקְּמוֹ: וְאָמְרוּ
 אֶל-זִקְנֵי עִירוֹ בָּנָנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינָנו שֹׁמֵעַ בְּקוֹלָנוּ זֹלָל וְסָבָא:
 לב וְרָגְמָהוּ כָּל-אֲנָשֵׁי עִירוֹ בָּאֲבָנִים וּמָת וּבַעֲרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ וְכָל-יִשְׂרָאֵל
 לג יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ: וְכִי-יִהְיֶה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפַּט-מוֹת עֹ
 לד וְהוּמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל-עֵץ: לֹא-תִלֵּין נִבְלָתוֹ עַל-הָעֵץ כִּי-קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ
 בַּיּוֹם הַהוּא כִּי-קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא אֶת-אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה

תרגום אונקלוס

בן תיעול לותה ותבעלנה ותהי לך לאתה: כה ויהי אם לא תתעבי בה ותפטרנה לנפשה וזבנא לא תזבננה בכספא לא תתגר
 בה חלף דעניתה: כז ארי יהוין לגבר תרתין נשין חדא רחומתא וחדא שנואתא וילידן ליה בנין רחומתא ושנואתא ויהי
 ברא בוכרא לשנואתא: כח ויהי ביומא דייחסין לבנוהי ית דיהי ליה לית רשו לבכרא ית בר רחומתא על אפי בר
 שנואתא בוכרא: כח ארי ית בוכרא בר שנואתא יפריש למתן ליה תרין חולקין בכל דישתכח ליה ארי הוא ריש תוקפיה
 ליה חזיא בכירותא: כט ארי יהי לגבר בר סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימר אבוהי ולמימר אמיה ומלפין יתיה ולא מקביל
 מנהון: ל וייחדון ביה אבוהי ואמיה ויפקון יתיה לקדם סבי קרתיה ולתרע בית דין אתריה: לא ויימרון לסבי קרתיה ברנא
 דין סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימרנא זליל בשר וסבי חמר: לב וירגמוניה כל אנשי קרתיה באבניא וימות ותפלי עביד
 דביש מבינד וכל ישראל ישמעון וידחלון: לג וארי יהי בגבר חובת דין דקטול ויתקטיל ותצלוב יתיה על צליבא: לד לא
 תבית נבילתיה על צליבא ארי מקבר תקברניה ביומא ההוא ארי על דחב קדם יי אצטליב ולא תסאיב ית ארעך די

פירוש רש"י

(כח) וְהָיָה אִם לֹא חֲפָצָתָ בָּהּ. הכתוב מבשרך, שסופך
 לשנאתה: לא תתעמר בה. לא תשתמש בה. בלשון
 פרסי קורין לעבדות ושמוש 'עימרא'. מיסודו של
 רבי משה הדרשן למדתי כן: (כח) פי שנים. כנגד
 שני אחים: בכל אשר ימצא לו. מכאן, שאין הבכור
 נוטל פי שנים בראוי לכא לאחר מיתת האב
 כבמחזק: (כט) סורר. סר מן הדרך: ומורה. מסרב
 בדברי אביו, לשון 'ממרים' (לעיל ח:כד): ויסרו אותו.
 מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר
 ומורה אינו חייב עד שיגנב ויאכל תרטימר בשר
 וישתה חצי לג יין, שנאמר 'זולל וסבא' (להלן פסוק
 לא), ונאמר 'אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו'
 (משלי ו:כט). ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו.
 הגיעה תורה לסוף דעתו: סוף שמכלה ממון אביו
 ומבקש למודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים

טז

לֹא אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לְךָ נִחְלָה:

כִּי תִצָּא לֹא-תִרְאֶה אֶת-שׁוּר אַחֶיךָ אוֹ עַט

לֹא אֶת-שׁוּר נִדְחִים וְהִתְעַלְמַת מֵהֶם הֵשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאַחֶיךָ: וְאִם-לֹא קָרֹב

אַחֶיךָ אֲלֶיךָ וְלֹא יִדְעֻךָ וְאִסְפְּתוּ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דְּרֹשׁ

לֹא אַחֶיךָ אֹתוֹ וְהִשְׁבֹּתוּ לוֹ: וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמוּר וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ

וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל-אַבְדַּת אַחֶיךָ אֲשֶׁר-תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתָהּ לֹא תוּכַל

לֹא לְהִתְעַלֵּם: לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוּר אַחֶיךָ אוֹ שׁוּרוֹ נָפְלִים פ

לֹט בְּדֶרֶךְ וְהִתְעַלְמַת מֵהֶם הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ: לֹא-יִהְיֶה פֹא

כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שְׁמֶלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ

כָּל-עֲשֵׂה אֵלֶּה:

א כִּי יִקְרָא קֶן-צִפּוֹר | לִפְנֵיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל-עֵץ | אוֹ עַל-הָאָרֶץ אֶפְרָחִים אוֹ פֹב

בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל-הָאֶפְרָחִים אוֹ עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם

ב עַל-הַבָּנִים: שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבָּנִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יִיטֵב לָךְ

ג וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים: כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ פֹּג שלישי ב

תרגום אונקלוס

אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ אַחֲסָנָא: לֹא תַחֲזִי יַת תּוֹרָא דְאַחוּךְ אוֹ יַת אַמְרִיהּ דְטַעַן וְתִכְבּוּשׁ מִנְהוֹן אֲתָבָא תַּתִּיבְנוֹן לְאַחוּךְ:
 לֹא וְאִם לֹא קָרִיב אַחוּךְ לְוֹתְךָ וְלֹא יִדְעֶתָ לִיהּ וְתִכְנָשְׁנִיהּ לִגּוֹ בֵּיתְךָ וְיִהִי עִמָּךְ עַד דִּיתַבַּע אַחוּךְ יִתִּיהּ וְתַתִּיבְנִיהּ לִיהּ:
 לֹא וְכֵן תַּעֲבִיד לַחֲמִירָהּ וְכֵן תַּעֲבִיד לְכַסּוּתִיהּ וְכֵן תַּעֲבִיד לְכָל אַבִּידָתָא דְאַחוּךְ דְּתִיבֵד מִנֶּיהּ וְתִשְׁכַּחנָה
 לִית לָךְ רִשּׁוֹ לְכַסּוּתָהּ: לֹא לֹא תַחֲזִי יַת חֲמִירָא דְאַחוּךְ אוֹ תּוֹרִיהּ רִמָּן בְּאוֹרְחָא וְתִכְבּוּשׁ מִנְהוֹן אֲקָמָא תִקִּים עִמִּיהּ:
 לֹט לֹא יִהִי תִקּוֹן זִין דְּגִבּוֹר עַל אִתָּא וְלֹא יִתְקַן גִּבּוֹר בְּתִקּוּנִי אִתָּא אֲרִי מִרְחַק קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ כָּל עֲבִיד אֱלִין:

א אֲרִי תַעֲרַע קָנָא דְצִפּוֹרָא קָדָם בְּאוֹרְחָא בְּכָל אֵילָן אוֹ עַל אֲרַעָא אֶפְרוּחִין אוֹ בִיעִין וְאִמָּא רִבִּיעָא עַל אֶפְרוּחִין אוֹ עַל
 בִיעִין לֹא תִסַּב אִמָּא עַל בְּנִיָּא: ב שֶׁלַח תִּשְׁלַח יַת אִמָּא וְיַת בְּנִיָּא תִסַּב לָךְ בְּדִיל דִּיִּטֵּב לָךְ וְתוֹרִיךָ יוֹמִין: ג אֲרִי תִבְנִי בֵּיתָא

פירוש רש"י

(לֹא) וְהִתְעַלְמַת. כּוֹבֵשׁ עֵין, כָּאֵלּוּ אֵינוֹ רוֹאֶה: לֹא תִרְאֶה וְגו' הִתְעַלְמַת. לֹא תִרְאֶה אוֹתוֹ שֶׁתִּתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ; זֶהוּ פְשׁוּטוֹ. וְרִבּוֹתֵינוּ דְרֹשׁוּ: פְּעָמִים שְׁאֵתָה מִתְעַלֵּם וְכו': (לֹא) עַד דְּרֹשׁ אַחֶיךָ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּתְנַהוּ לוֹ קָדָם שֶׁיִּדְרֹשְׁהוּ? אֵלּא, דְרֹשְׁהוּ שְׁלֹא יִהְיֶה רִמָּאִי: וְהִשְׁבֹּתוּ לוֹ. שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַשְׁבָּה; שְׁלֹא יֵאָכֵל בְּבִיתְךָ כְּדִי דְמִי וְתִתְבַּעַם מִמֶּנּוּ. מִכָּאֵן אָמְרוּ: כָּל דְּכֹר שְׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל – יַעֲשֶׂה וְיֵאָכֵל, וְשֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל – יִמָּכֵר: (לֹא) לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם. לְכַבֵּשׁ עֵינְךָ כָּאֵלּוּ אֵינְךָ רוֹאֶה אוֹתוֹ: (לֹא) הֵקֵם תִּקִּים. זֶה טְעִינָה, לְהַטְעִין מִשְׁאֵי שֶׁנִּפְל מִעֲלָיו: עִמּוֹ. עִם בְּעָלָיו. אֲבָל אִם הָלַךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְאָמַר לוֹ: 'הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה, אִם רָצִיתָ לְטַעַן טַעֵן' – פָּטוּר: (לֹט) לֹא יִהְיֶה כְּלִי

גִּבּוֹר עַל אִשָּׁה. שֶׁתִּהְיֶה דוֹמָה לְאִישׁ, כְּדִי שֶׁתִּלָּךְ בֵּין הָאֲנָשִׁים, שְׂאִין זֶה אֵלּא לְשֵׁם נֶאֱמַר: וְלֹא יִלְבַּשׁ גִּבּוֹר שְׁמֶלֶת אִשָּׁה. לִילָךְ לִישֵׁב בֵּין הַנָּשִׁים. דְּכֹר אַחֵר: שְׁלֹא יִסִּיר שַׁעַר הָעֵרֹוה וְשַׁעַר שֶׁל בֵּית הַשָּׂחִי: כִּי תוֹעֵבֶת. לֹא אִסְרָהּ תוֹרָה אֵלּא לְבוֹשׁ הַמִּבְיָא לִידֵי תוֹעֵבָה:
 סדר יז (א) כִּי יִקְרָא. פָּרֹט לְמִזְמָן: לֹא תִקַּח הָאֵם. בְּעוֹדָה עַל בְּנִיָּה: (ב) לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְגו'. אִם מִצְוָה קִלָּה, שְׂאִין בָּהּ חֲסִרוֹן כִּסִּים, אֲמַרְהָ תוֹרָה 'לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים', קֵל וְחֹמֶר לְמַתָּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת חֲמוּרוֹת: (ג) כִּי תִבְנֶה בֵּית חֹדֶשׁ. אִם קִיַּמְתָּ מִצְוֹת שְׁלוֹחַ הַקֶּן, סוּפָד לְבָנוֹת בֵּית חֹדֶשׁ, וְתִקִּים מִצְוֹת מַעֲקָה, שְׁמִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְתִגִּיעַ לְכָרֶם וְשָׂדֶה וּלְבִגְדִים נָאִים – לְכָךְ נִסְמְכוּ פְרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ:

מפתח סדרי התנ"ך ראשי הסדרים מדגישים פסוקים מרכזיים במחשבה היהודית. ראש סדר יז כאן הוא בסיס ללימוד נרחב הנפתח במשנה (ברכות ה, ג ומגילה ד, ט): האומר: על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים – משתקין אותו. הרמבם כתב: מי שאמר בתחנונים מי שרחם על קן צפור שלא לקח האם על הבנים או שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו. מפני שמצות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים. שאלו היו מפני רחמים לא היה מתיר לנו שחיטה כל עקר (הלכות תפילה וברכת כהנים ט: ז). והנצי"ב כתב: ראיתי בטעם המצוה כי הוא שילום גמול הרחמים. דהתם (ששם) היה ביכלתה לפרוח מן האדם. אך בקשה להגין על האפרוחים או על הביצים. על כן תמלט. וזהו מסעיפי הרחמים. ומכל מקום אינו אלא גזירה: (העמק דבר כאן).

יז

וַעֲשִׂיתָ מַעֲקָה לַגֵּגֶךָ וְלֹא־תִשֵּׂים דְּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי־יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ: כִּי תִצָּא

ד לא־תִזְרַע כְּרָמְךָ כְּלָאִים פֶּן־תִּקְדָּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹאֵת

ה, ו הַכֶּרֶם: לא־תַחְרֹשׁ בְּשׂוֹר־וּבַחֲמֹר יַחְדּוֹ: לא תִלְבַּשׁ פֶּד

ז שַׁעֲטָנְךָ צִמְרֵם וּפִשְׁתִּים יַחְדּוֹ: גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ פֶּה

ח עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה־בָּהּ: כִּי־יִקַּח פֶּה

ט אִישׁ אִשָּׁה וּבָא אֵלֶיהָ וּשְׁנָאָהּ: וְשֵׁם לָהּ עַל־לִילַת דְּבָרִים וְהוֹצֵא עָלֶיהָ

שֵׁם רָע וְאָמַר אֶת־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לְקַחְתִּי וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ וְלֹא־מִצָּאתִי לָהּ

י בְּתוּלִים: וְלָקַח אָבִי הַנֶּעֱרָר וְאִמָּהּ וְהוֹצִיאוּ אֶת־בְּתוּלִי הַנֶּעֱרָר אֶל־זִקְנִי

יא הָעִיר הַשְּׁעָרָה: וְאָמַר אָבִי הַנֶּעֱרָר אֶל־הַזִּקְנִים אֶת־בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה

יב לְאִשָּׁה וַיִּשְׁנָאָהּ: וְהִנֵּה־הוּא שֵׁם עַל־לִילַת דְּבָרִים לֵאמֹר לֹא־מִצָּאתִי לְבַתְּךָ

יג בְּתוּלִים וְאֵלֶּה בְּתוּלֵי בְּתִי וּפָרְשׁוּ הַשְּׂמֵלָה לִפְנֵי זִקְנֵי הָעִיר: וְלָקַחוּ זִקְנֵי

יד הָעִיר־הַהוּא אֶת־הָאִישׁ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ: וַעֲנִשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנָתְנוּ לְאָבִי

הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא־יֻכַּל

טו לְשַׁלְּחָהּ כָּל־יָמֶיהָ: וְאִם־אָמַת הִיָּה הַדָּבָר הַזֶּה פֶּה

טז לֹא־נִמְצְאוּ בְּתוּלִים לְנֶעֱרָר: וְהוֹצִיאוּ אֶת־הַנֶּעֱרָר אֶל־פֶּתַח בֵּית־אָבִיהָ

תרגום אונקלוס

חֲדַתָּא וְתַעֲבִיד תִּיקָא לַאֲגָרָךְ וְלֹא תִשֵּׂים חֻבַּת קִטוּל בְּבֵיתְךָ אֲרִי יְפֹול דְּנִפִּיל מִנִּיהּ: ד לא תִזְרַע כְּרָמְךָ עִירוֹבִין דְּלִמָּא תִסְתָּאב דְּמַעַת זֶרַעַךְ דְּתִזְרַע וְעַלְלַת כְּרָמָא: ה לא תִרְדִּי בְּתוֹרָא וּבַחֲמֹרָא כְּחֻדָּא: ו לא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנִיזָא עֲמֹר וְכַתֵּן מַחוּבֵּר כְּחֻדָּא: ז כְּרוֹסְפִדִּין תַּעֲבִיד לָךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפֵי כְּסוּתְךָ דְּתַתְּכִסִּי בַּהּ: ח אֲרִי יִסֵּב גִּבְרָא אֶתְתָּא וַיִּיעוֹל לִוְתָּהּ וַיִּשְׁנִינָהּ: ט וַיִּשְׁוִי לָהּ תִסְקוּפִי מְלִין וַיִּפִּיק עָלָהּ שׁוּם בִּישׁ וַיִּימַר יְת אֶתְתָּא הָדָא נְסִיכִית וְעַלִּית לִוְתָּהּ וְלֹא אֶשְׁכַּחִית לָהּ בְּתוּלִין: י וַיִּסֵּב אָבוּהָ דְּעוֹלִימָתָא וְאִמָּהּ וַיִּפְקוּן יְת בְּתוּלֵי עוֹלִימָתָא לְקֶדֶם סְבִי קֶרְתָּא וְלִתְרַע בֵּית דִּין אֶתְרָא: יא וַיִּימַר אָבוּהָ דְּעוֹלִימָתָא לְסָבִיא יְת בְּרִיתִי יְהִיבִית לְגוֹבְרָא הָדִין לָאֹתוֹ וּשְׁנָה: יב וְהָא הוּא שׁוֹי תִסְקוּפִי מְלִין לְמִימַר לָא אֶשְׁכַּחִית לְבַרְתְּךָ בְּתוּלִין וְאַלִּין בְּתוּלֵי בְּרִיתִי וַיִּפְרְסוּן שׁוֹשְׁפָא קֶדֶם סְבִי קֶרְתָּא: יג וַיִּדְּבִירוּן סְבִי קֶרְתָּא הָהִיא יְת גּוֹבְרָא וַיִּלְקוּן יְתִיהָ: יד וַיִּגְבּוּן מִנִּיהּ מֵאָה סִלְעִין דְּכֶסֶף וַיִּתְּנוּן לְאָבוּהָ דְּעוֹלִימָתָא אֲרִי אִפִּיק שׁוּם בִּישׁ עַל בְּתוּלָתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְלִיהָ תְּהִי לָאֹתוֹ לִית לִיהָ רִשׁוֹ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי: טו וְאִם קוֹשְׁטָא הָהּ פִּתְגָמָא הָדִין לָא אֶשְׁתַּכַּחוּ בְּתוּלִין לְעוֹלִימָתָא: טז וַיִּפְקוּן יְת עוֹלִימָתָא לְתֶרַע בֵּית אָבוּהָ

פירוש רש"י

מַעֲקָה גֵּדֶר סָבִיב לַגֵּג. וְאֻנְקְלוֹס תִּרְגָּם 'תִּיקָא', כְּגוֹן תִּיק שֶׁמְשַׁמֵּר מִה שֶׁבָּתוּכוֹ: כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל. רָאוּי זֶה לִפְלֵי, וְאִם עַל פִּי כֵן לֹא תִתְגַּלְגַּל מִיִּתְתּוֹ עַל יָדָּךְ; שֶׁמְגַלְגֵּלִין זְכוֹת עַל יְדֵי זָכָא, וְחֻבָּה – עַל יְדֵי חֵיב: (ד) כְּלָאִים חֲטָה וְשַׁעֲוָרָה וְחֶרֶץ בְּמַפְלַת יָד: פֶּן תִּקְדָּשׁ כְּתִרְגוּמוֹ 'תִּסְתָּאב'; כָּל דָּבָר הַנֶּתְעֵב עַל הָאָדָם, בֵּין לְשִׁבַּח כְּגוֹן הַקֹּדֶשׁ, בֵּין לְגַנְאֵי כְּגוֹן דָּבָר אֲסוּר נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן קְדוּשָׁה כְּמוֹ 'אֵל תִּגַּשׁ בִּי כִּי קֹדֶשְׁתִּיךָ' (ישעיה כה:ג): הַמְּלָאָה זֶה מְלוֹי וְתוֹסֶפֶת שֶׁהִזְרַע מוֹסִיף: (ה) לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר. הוּא הָדִין לְכָל שְׁנֵי מִינִים שֶׁבַּעוֹלָם, וְהוּא הָדִין לְהַנְהִיגֵם יַחַד קְשׁוּרִים זִוְגִים בְּהוֹלָכַת שׁוּם מִשָּׂא: (ו) שַׁעֲטָנְךָ לְשׁוֹן עֲרוֹב. וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּ: שׁוּעַ טוֹי

הַפִּטְרָה סִדֵּר יִז (ישעיה יב:מ-מו, יג:ה) פּוֹתַחַת כְּצִפְרִים עֲפוֹת כֵּן יִגֵּן ה' צְבָאוֹת עַל־יִירוּשָׁלַם גִּנּוֹן וְהִצִּיל פִּסְחָ וְהִמְלִיט: וְרַבִּי יִנְיִי פִיט (עמו' 168) יִדְּךָ תִּמְצָא שׁוֹנְאִיד כְּקֵן אֶפְרוֹחִים / 'מִינְךָ תִּשְׁיֵג אוֹיְבֶיךָ כְּאֶסּוֹף בִּיצִים... יוֹנָה תִּמָּה נִילְקָחָה אִם עַל בָּנִים / לִוְלִי רַחֲמִיךָ אֲשֶׁר כָּאֵב עַל בָּנִים' קִרָּא עַל רֹדְפֵיהָ צִיפּוֹרוֹת וְחִיּוֹת וְעוֹפּוֹת / וְחוֹפֶף עֲלֵינוּ כְּצִפְרִים עֲפוֹת

יז

וּסְקִלוּהָ אֲנָשֵׁי עִירָהּ בְּאֲבָנִים וּמָתָהּ כִּי־עָשְׂתָה נְבִלָה בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוֹת

כי תצא

יח בית אביה ובערת הרע מקרבך: כִּי־יִמָּצָא אִישׁ שֹׁכֵב | פח

עִם־אִשָּׁה בְּעֶלְת־בָּעַל וּמָתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם־הָאִשָּׁה

יח והאשה ובערת הרע מישראל: כִּי יִהְיֶה נָעַר בְּתוּלָה פט ג

ט מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה: וְהוֹצֵאתֶם אֶת־שְׁנֵיהֶם

אֶל־שַׁעַר | הָעִיר הַהוּא וּסְקִלְתֶם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ אֶת־הַנָּעַר עַל־דְּבָרֹ

אֲשֶׁר לֹא־צִעֲקָה בְּעִיר וְאֶת־הָאִישׁ עַל־דְּבָרֹ אֲשֶׁר־עָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ

כ ובערת הרע מקרבך: וְאִם־בִּשְׂדֵּה יִמָּצָא ז

הָאִישׁ אֶת־הַנָּעַר הַמֵּאֲרָשָׁה וְהַחֲזִיקָהּ הָאִישׁ וְשָׁכַב עִמָּהּ וּמָתָהּ הָאִישׁ

כא אֲשֶׁר־שָׁכַב עִמָּהּ לְבָדּוֹ: וְלַנָּעַר לֹא־תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנָּעַר חֲטָא מוֹת כִּי

כב כְּאִשֶּׁר יָקוּם אִישׁ עַל־רַעְהוּ וּרְצָחוֹ נָפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: כִּי בִשְׂדֵה מִצָּאָה

כג צִעֲקָה הַנָּעַר הַמֵּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ: כִּי־יִמָּצָא אִישׁ צד

כד נער בתולה אשר לא־ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו: וְנָתַן הָאִישׁ

השכב עמה לאבי הנער חמשים כסף ולוֹת־הִיָּהּ לָאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה

כה לא־יוכל שְׁלָחָה כָּל־יָמָיו: לֹא־יִקַּח אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אָבִיו צו ד

כו וְלֹא יִגְלָה כְּנָף אָבִיו: לֹא־יָבֹא פְצוּע־דָּכָה וּכְרוֹת שְׁפָכָה צו

תרגום אונקלוס

וּרְגִמְוָהּ אֲנָשֵׁי קִרְתָּהּ בְּאֲבָנִיָּא וּתְמוֹת אָרִי עֲבַדְתָּ קִלְנָא בְּיִשְׂרָאֵל לְזָנוּתָא בֵּית אָבוּהָא וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ: יז אָרִי יִשְׁתַּכַּח גִּבְרָא שְׁכִיב עִם אִתְתָּא אִתְתָּא גִּבְרָא וְיִתְקַטְלוּן אִף תְּרוּוּהוּן גִּבְרָא דְשָׁכִיב עִם אִתְתָּא וְאִתְתָּא וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל: יח אָרִי תְהִי עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְמֵאֲרָסָא לְגִבְרָא וְיִשְׁכַּבְהָ גִבְרָא בְּקִרְתָּא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה: יט וְתַפְקוּן יִתְ תְּרוּוּהוּן לְתַרְעָ קִרְתָּא הֵיאָה וְתַרְגֻּמוֹן יִתְהוּן בְּאֲבָנִיָּא וּמִתּוֹתָן יִתְ עוֹלִימָתָא עַל עֵיִסָּק דְלֹא צוּחַת בְּקִרְתָּא וְיִתְ גִּבְרָא עַל עֵיִסָּק דְעֵנִי יִתְ אִתְתָּא חֲבֵרִיָּה וּתְפִלִּי עֲבִיד דְּבִישׁ מִבִּינָךְ: כ ואִם בְּחֻקָּא יִשְׁכַּח גִּבְרָא יִתְ עוֹלִימָתָא דְמֵאֲרָסָא וְיִתְקִיף בָּהּ גִּבְרָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וְיִתְקַטִּיל גִּבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה בְּחֻדוּדֵיהּ: כא וְלַעוֹלִימָתָא לֹא תַעֲבִיד מַדְעָם לִית לַעוֹלִימָתָא חוּבַת דִּין דְקָטוּל אָרִי כְּמָא דִּיקוּם גִּבְרָא עַל חֲבֵרִיָּה וְיִקְטֹלְנָהּ נֶפֶשׁ כֵּן פְּתִגְמָא הָדִין: כב אָרִי בְּחֻקָּא אֲשַׁכַּח צוּחַת עוֹלִימָתָא דְמֵאֲרָסָא וְלִית דְּפָרִיק לָהּ: כג אָרִי יִשְׁכַּח גִּבְרָא עוֹלִימָתָא בְּתוּלָתָא דְלֹא מֵאֲרָסָא וְיִחַדְנָהּ וְיִשְׁכּוּב עִמָּה וְיִשְׁתַּכַּחוּן: כד וְיִתִּין גִּבְרָא דְשָׁכִיב עִמָּה לְאָבוּהָא דְעוֹלִימָתָא חֲמִשִּׁין סָלְעִין דְכֶסֶף וְלִיהּ תְהִי לֵאתָּא חֻלְף דְעֵנִיָּהּ לִית לִיהּ רֶשׁוּ לְמַפְטָרָה כָּל יוֹמוֹהִי: כה לֹא יִסַּב גִּבְרָא יִתְ אִתְתָּא אָבוּהִי וְלֹא יִגְלִי כְּנָפָא דְאָבוּהִי: כו לֹא יִדְכִי דְפָסִיק וְדִמְחַבֵּל לְמַעַל

פירוש רש"י

לְלַמֵּד וְנִמְצָא לְמַד וְכו': (כח) לֹא יִקַּח. אֵין לוֹ בָּהּ לְקוּחִין, וְאֵין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ: וְלֹא יִגְלָה כְּנָף אָבִיו. שׁוֹמֵרֵת יָכֶם שֶׁל אָבִיו הִרְאוּהָ לְאָבִיו; וְהָרִי כְּבָר הִזְהָר עָלֶיהָ מִשּׁוּם 'עֲרוֹת אָחִי אָבִיךָ' (ויקרא י:יד)? אֵלָּא לַעֲבֹר עַל זֶה בִּשְׁנֵי לְאוּיִן, וְלִסְמָךְ לָהּ 'לֹא יָבֹא מִמֶּזֶר' (פסוק כז); לְלַמֵּד שְׂאִין מִמֶּזֶר אֵלָּא מִחֲבִיבֵי כְּרֻתוֹת, וְקָל וְחֹמֶר מִחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׂאִין בְּעֲרִיּוֹת מִיתָה בֵּית דִּין שְׂאִין בָּהּ כְּרֻת: (כו) פְּצוּעַ דָּכָה. שְׁנִפְצָעוּ אוֹ שְׁנִדְכָּאוּ בִּיצִים שְׁלֹו: וְכָרוֹת שְׁפָכָה. שְׁנִכְרַת הִגִּיר, וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹרֵה קְלוּת זָרַע אֵלָּא שׁוּפָךְ וְשׁוֹתָת, וְאֵינוֹ מוֹלִיד:

אֲנָשֵׁי עִירָהּ. בְּמַעֲמַד כָּל אֲנָשֵׁי עִירָהּ: לְזָנוֹת בֵּית אָבִיָּה. כְּמוֹ 'בְּבֵית אָבִיָּה': (יח) וּמִצָּאָה אִישׁ בְּעִיר. לְפִיכָךְ 'שֹׁכֵב עִמָּה', פְּרָצָה קוֹרָאָה לְגִנְבָּ! הָא אֵלוֹ יִשְׁבָּה בְּבִיתָהּ, לֹא אָרַע לָהּ: (יז) וּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם. לְהוֹצִיא מַעֲשֵׂה חֲדוּדִים שְׂאִין הָאִשָּׁה נִהְיִית מֵהֶם: גַּם לְרִבּוֹת הַפָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם. דְּבָר אַחֲרִי: 'גַּם שְׁנֵיהֶם', לְרִבּוֹת אֶת הַוּלָד; שְׂאֵם הִיָּתָה מַעֲבָרָת, אֵין מִמֵּתִינִין לָהּ עַד שְׁתֵּלֵד: (כא) כִּי כְּאִשֶּׁר יָקוּם וְכו'. לְפִי פֶשׁוּטוֹ זֶהוּ מִשְׁמַעוֹ: כִּי אֲנוּסָה הִיא וּבְחֻזְקָה עֲמַד עָלֶיהָ, כְּאִדָּם הָעוֹמֵד עַל חֲבֵרֹו לְהִרְגּוֹ. וְרִבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ בּוֹ: הָרִי זֶה בָּא

מפתח סדרי התנך

כדרכה להדגיש את הטומאה, הרוע והחטא קבעה החלוקה הנוכרית לפרקים ראש פרק בפסוק כח.

- יז כז בקהל יהוה: לא יבא ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי צד כי תצא
- כח לא יבא לו בקהל יהוה: לא יבא עמוני ומואבי בקהל צה
- כט יהוה גם דור עשירי לא יבא להם בקהל יהוה עד-עולם: על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שׁכר עליך את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללך: ולא-אבה יהוה אלהיך לשמע אל-בלעם ויהפך יהוה אלהיך לך את-הקללה לא לברכה כי אהבך יהוה אלהיך: לא-תדרש שלמם וטבתם כל-ימך
- לב לעולם: לא-תתעב אדמי כי אחיך הוא לא-תתעב צו רביעי
- לג מצרי כי-גר הניית בארצו: בנים אשר-יולדו להם דור שלישי יבא להם
- יח א בקהל יהוה: כי-תצא מחנה על-איביך ונשמרת מכל צו ה
- ב דבר רע: כי-יהיה בך איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא

תרגום אונקלוס

בקהל די: כז לא יבא ממזירא למיעל בקהל די אף דרא עשיראה לא ידבי ליה למיעל בקהל די: כח לא יבא עמונאי ומואבאי למיעל בקהל די אף דרא עשיראה לא ידבי להון למיעל בקהל די עד עלמא: כט על עיסק דלא ערעו יתכון בלחמא ובמיא באורחא במפקכון ממצרים ודאגר עלך ית בלעם בר בעור מפתור ארם דעל פרת ללטטותך: ל ולא אבא יי אלהך לקבלא מן בלעם והפך יי אלהך לך ית לוטין לברכן ארי ויחמך יי אלהך: לא תתבע שלמהון וטבתהון כל יומך לעלם: לב לא תרחיק אדומאה ארי אחוך הוא לא תרחיק מצראה ארי דייר הויאת בארעיה: לג בנין דיתילדון להון דרא תליתאה ידבי להון למיעל בקהל די: א ארי תפוק משריתא על פעלי דבכך ותסתמר מכל מדעם ביש: ב ארי בך גבר דלא יהי דבי מקרי ליליא ויפוק

פירוש רש"י

(כז) לא יבא ממזר בקהל ה'. לא ישא ישראלית: (כח) לא יבא עמוני. לא ישא ישראלית: (כט) על דבר. על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם, כדכתיב 'בדבר בלעם' (במדבר כז:טז): בדרך. כשהייתם בטרופ: (לא) לא תדרש שלמם. מכלל שנאמר 'עמד ישב בקרבך' (להלן יח:ח) – יכול, אף זה כן? תלמוד לומר 'לא תדרש שלמם': (לב) לא תתעב אדמי. לגמרי; ואף על פי שראוי לך לתעבו, שיעצו בחרב לקראתך: לא תתעב מצרי. מכל וכל, אף על פי שזרקו זכוריהם ליאר. מה טעם? שהיו לכם

אכסניא בשעת הדחק, לפיכך – (לג) בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו'. ושאר אמות מתרין מיד. הא למדת, שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו; שההורגו הורגו בעולם הזה, והמחטיאו מוציאו מן העולם הזה ומן העולם הבא; לפיכך, אדום שקדמם בחרב – לא נתעב, וכן מצרים שטבעום, ואלו שהחטיאום – נתעבו:

סדר יח

(א) כי תצא וגו' ונשמרת. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: (ב) מקרה לילה. דבר הפתוב בהוה ויצא

מפתח סדרי התנך

בחירת נושא כראש סדר בתוך רצף של פרשיות קצרות:

כשיש רצף של פרשיות קצרות שאפשר היה לקבוע את ראש הסדר בכל אחת מהן, ראוי לעיין מה הנושא שנבחר לפתוח את הסדר. למשל, בחומש ויקרא בסדרת בהר, נבחרה לראש סדר כא הפרשה העוסקת במצוות ההלוואה יחד עם איסור הריבית.

בסדרת כי תצא כאן, נבחרה הפרשה העוסקת בטהרת מחנה צבא ישראל לראש סדר יח כי-תצא מחנה על-איביך ונשמרת מכל דבר רע: הפרשה העוסקת בהקפדה על מילוי התחייבויות נבחרה כראש סדר יט כי-תדר גדר לה' א' לא תאחר לשלמו כי-דרש ידרשנו ה' א' מעמד והיה בך חטא: והפרשה העוסקת בדין שכחה בשדה נבחרה לראש סדר כ כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' א' בכל מעשה ידיך:

מאידך, החלוקה הנוכרית לפרקים בחרה לפתוח בטומאות ובמריבות. פרק כג פותח בגילוי עריות לא-ינקח איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: פרק כד פותח בגירושין כי-ינקח איש אשה ובעלה והיה אם-לא תמצא-תן בעיניו כי-מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר פריית ונתן בידיה ושלחה מביתו: ופרק כה פותח במריבה כי-יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל-המשפט ושפטום והצדיקו את-הצדיק והרשיעו את-הרשע:

יח

כי תצא

ג אֶל-מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: וְהָיָה לַפְּנוֹת-עָרֹב יִרְחָץ
 ד בַּמַּיִם וּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה: וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
 ה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ: וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל-אֲזָנֶיךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וַחֲפִרְתָּהּ
 ו בָּהּ וּשְׁבַת וְכָסִיתָ אֶת-צִאֲתֶיךָ: כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ | בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ
 לְהַצִּילְךָ וּלְתַת אִיבֶיךָ לַפְּנֵיךָ וְהָיָה מִחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא-יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת
 ז דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֵרֶיךָ: לֹא-תִסְגֵּיר עֶבֶד אֶל-אֲדֹנָיו זח
 ח אֲשֶׁר-יִנְצַל אֶלֶיךָ מֵעַם אֲדֹנָיו: עִמָּךְ יֵשֵׁב בְּקֶרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר
 ט בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ: לֹא-תִהְיֶה צט
 י קְדָשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לֹא-תִבְיֵא אֶתְנָן
 זוֹנָה וּמַחִיר כָּלֵב בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-נָדָר כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 יא גַּם-שְׁנֵיהֶם: לֹא-תִשִּׁיךְ ק
 יב לְאַחֶיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכֶל נֶשֶׁךְ כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ: לִנְכָרִי תִשִּׁיךְ
 וּלְאַחֶיךָ לֹא תִשִּׁיךְ לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַשְׁלַח יָדְךָ עַל-הָאָרֶץ

תרגום אונקלוס

למבוא למשריתא לא ייעול לגו משריתא: ג ויהי למפני רמשא יסחי במיא וכמיעל שמשא ייעול לגו משריתא:
 ד ואחר מתוקן יהי לך מבוא למשריתא ותפוק תמן לבוא: ה וסכתא תהי לך על זינך ויהי במתבך בבוא ותחפר בה
 ותתוב ותכסי ית מפקתך: ו ארי יי אלהך שכינתיה מהלכא בגו משריתך לשיזכותך ולממסר שנאך קדמך
 ותהי משריתך קדישא ולא יתחזי בך עבירת פתגם ויתוב מימריה מלאיטבא לך: ז לא תמסר עבד עממין ליד רבוניה
 דישינב ליתך מן קדם רבוניה: ח עמך יתיב בינך באתרא דייתרעי פחדא מן קרוך בדייטב ליה לא תוניניה:
 ט לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גוברא מבני ישראל אתא אמא: י לא תעיל אגר זניתא וחולפן כלבא
 לבית מקדשא דיי אלהך לכל נדר ארי מרחק קדם יי אלהך אף תרויהון: יא לא תרבי לאחור רבית כסף רבית עבור רבית
 כל מדעם דמתרבי: יב לבר עממין תרבי ולאחור לא תרבי בדיל דיברכנך יי אלהך בכל אושטות ידך על ארעא

פירוש רש"י

אל מחוץ למחנה. זו מצות 'עשה': לא יבא אל תוך
 המחנה. זו מצות 'לא תעשה'. ואסור לכנס למחנה
 לויה, וכל שכן למחנה שכינה: (ג) והיה לפנות ערב.
 סמוך להערב שמשו יטבל, שאינו טהור בלא הערב
 השמש: (ד) ויד תהיה לך. בתרגומו, כמו 'איש על
 ידו' (במדבר ב:יז): מחוץ למחנה. חוץ לענן: (ה) על
 אזנה. לבד שאר כלי תשמישך: אזנה. כמו כלי זין:
 (ו) ולא יראה בך. הקדוש ברוך הוא, 'ערות דבר':
 (ז) לא תסגיר עבד. בתרגומו. דבר אחר: אפלו עבד
 כנעני של ישראל שפירח מחוצה לארץ לארץ
 ישראל: (ט) לא תהיה קדשה. מפקרת, מקדשת
 ומזמנת לזנות: ולא יהיה קדש. מזמן למשכב זכור.
 ואונקלוס תרגם 'לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר

עבד', שאף זו מפקרת לבעילת זנות היא, מאחר
 שאין קדושין תופסין לו בה, שהרי הקשו לחמור,
 שנאמר 'שבו לכם פה עם החמור' (בראשית יט:ה) –
 עם הדומה לחמור, ולא יסב גוברא מבני ישראל
 אתא אמא, שאף הוא נעשה קדש על ידה, שכל
 בעילותיו בעילות זנות, שאין קדושין תופסין לו
 בה: (י) אתנן זונה. נתן לה טלה באתננה, פסול
 להקריבה: ומחיר כלב. החליף שה בכלב: גם שניהם.
 לרבות שנוייהם, כגון חטים ועששן סלת: (יא) לא
 תשיך. אזהרה ללוה שלא יתן רבית ללוה, ואזהרה
 ללוה 'את כספך לא תתן לו בנשך' (ויקרא כא:ג):
 (יב) לנכרי תשיך. ולא לאחיק. 'לאו הבא מכלל
 עשה – עשה', לעבר עליו בשני לאוין ועשה:

מפתח סדרי התנך לאיסור נשך המופיע כאן בפסוק יא ניתן לצרף את ראש סדר ח במשלי: נגיד חסר תבונות ורב
 מעשקות שנאי [שנא] כצע יאריך ימים: גם ראש סדר יז בשמות פותח בחובת ההלוואה, ובאיסור לנצל את מצוקת אחי
 היהודי לעשיית רווח כלכלי – איסורי נגישה ונשך בהלוואה: אם-כסף תלוה את-עמי את-הענלי עמך לא-תהיה לו כנשה
 לא-תשמונו עליו נשך. ראש סדר כא בויקרא חוזר על המצווה לסייע כלכלית לנחלשים תוך איסור לנצל את מצוקתו
 לעשיית רווחים: וכי-ימוך אחיק ומטה ידו עמך והחזקת בו... אל-תקח מאתו נשך ותרפית ויראת מאלהיך וחי אחיק
 עמך: ולא זו בלבד שאסור לקחת ריבית, אלא יש חובה להלוות לעניים גם בערב שנת שמיטה כשיש חשש סביר
 שהעני לא יפרע את ההלוואה ושנת השמיטה תשטט את החוב לא תאמץ את-לבבך ולא תקפץ את-ידך מאחיק האביון:

יט

א אֲשֶׁר-אֵתָהּ בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

פִּי-תִדְרֹךְ קָא י' כי תצא

נָדַר לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ פִּי-דֹרֶשׁ יִדְרֹשְׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

ב, ג מַעֲמֶךָ וְהָיָה בְךָ חֶטָּא: וְכִי תִחְדָּל לִנְדֹר לֹא-יִהְיֶה בְךָ חֶטָּא: מוֹצֵא

שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נִדְרָתָ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נִדְכָּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

ד בַּפִּיךָ: כִּי תִבֹּא בְכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֶשֶׁךָ שְׂבַעֲךָ קב חמישי

ה וְאֶל-כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן: כִּי תִבֹּא בִקְמַת רֵעֶךָ וְקִטְפַת מְלִילָתָ קג

ו בִּידֶךָ וְחִרְמֶשׁ לֹא תִנִּיף עַל קִמַּת רֵעֶךָ: פִּי-יִקַּח אִישׁ קד

אִשָּׁה וּבַעֲלָהּ וְהָיָה אִם-לֹא תִמְצָא-חֵן בְּעֵינָיו פִּי-מֵצֵא בָּהּ עֲרוֹת דְּבָר

ז וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָ וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתָהּ: וַיֵּצֵאָה מִבֵּיתָהּ וְהִלְכָּהּ

ח וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר: וּשְׁנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָתָ וְנָתַן

בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתָהּ אוֹ כִּי יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ לּוֹ לְאִשָּׁה:

ט לֹא-יֻכַּל בַּעֲלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר-שָׁלְחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהִיּוֹת לּוֹ לְאִשָּׁה

אֲחֵרִי אֲשֶׁר הִטְמָאָה כִּי-תוֹעֵבָה הוּא לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא תַחֲטִיֵּא אֶת-הָאָרֶץ

תרגום אונקלוס

דאָס עֲלִיל לְתַמָּן לְמִירְתָּהּ: א אַרִי תִדְרֹךְ נִדְרִי קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹתֶיהָ אַרִי מִתְּבַע יִתְבַּעְנִיהָ יי אֱלֹהֶיךָ מִנֶּךָ וְיִהְיֶה בְךָ חוֹבָא: ג אֲפָקוֹת שְׁפוֹתֶיךָ תִּטֹּר וְתַעֲבִיד כִּמָּא דְנִדְרָתָא קָדָם יי אֱלֹהֶיךָ נִדְבָתָא דְמִלִּילָתָא בְּפוּמָךְ: ד אַרִי תִתְגַּר בְּכֶרֶם דְּחִבְרָךְ וְתִיכּוֹל עֲנָבִין כִּנְפֶשֶׁךָ שְׂבַעֲךָ וְלִמְנַךְ לֹא תִתֵּן: ה אַרִי תִתְגַּר בְּקִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ וְתִקְטוּף דְּמִלִּין בִּידֶךָ וּמַגְלָא לֹא תִרִים עַל קִמַּתָּא דְּחִבְרָךְ: ו אַרִי יִסֵּב גִּבְרָ אֲתָתָא וְיִבְעֵלְנָה וְיִהְיֶה אִם לֹא תִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵיהּ אַרִי אֲשִׁכַּח בָּהּ עֲבִירַת פִּתְגָם וְיִכְתּוּב לָהּ גִּט פִּטּוּרִין וְיִתֵּן בְּיָדָהּ וְיִפְטָרְנָה מִבֵּיתֶיהָ: ז וְתַפּוֹק מִבֵּיתֶיהָ וְתִהְיֶה וְתִהְיֶה לְגִבְרָ אֲחֵרָן: ח וְיִשְׁנִינָה גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה וְיִכְתּוּב לָהּ גִּט פִּטּוּרִין וְיִתֵּן בְּיָדָהּ וְיִפְטָרְנָה מִבֵּיתֶיהָ אוֹ אַרִי יָמוּת גּוֹבְרָא בְּתִרְאָה דְּנִסְכָּה לִיהָ לְאֵתָהּ: ט לִית לִיהָ רֶשׁוּ לְבַעֲלָהּ קִדְמָאָה דְּפִטְרָה לְמִתָּב לְמִסְכָּה לְמַהוּי לִיהָ לְאֵתָהּ בְּתִרְאָה דְּאִסְתָּאכַת אַרִי מִרְחָקָא הִיא קָדָם יי וְלֹא תַחֲיִיב יִת אֲרַעֲךָ

פירוש רש"י

סדר יט (א) לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ. שְׁלֹשָׁה רְגָלִים, וְלִמְדוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָא: (ג) מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ. לִתֵּן 'עָשָׂה' עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה': (ד) כִּי תִבֹּא בְכֶרֶם רֵעֶךָ. בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר: כִּנְפֶשֶׁךָ. כִּמָּה שְׁתִּרְצָה: שְׂבַעֲךָ. וְלֹא אֲכִילָה גִסָּה: וְאֶל כְּלִיךָ לֹא תִתֵּן. מִכָּאן, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים תּוֹרָה אֵלָּא בְּשַׁעַת הַבִּצּוֹר, בְּזִמָּן שֶׁאֵתָהּ נֹתֵן לְכִלּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, אֲבָל שְׂכָרוֹ לַעֲדֹר וּלְקַשְׁקֵשׁ, אֵינוֹ אוֹכֵל:

(ה) כִּי תִבֹּא בִקְמַת רֵעֶךָ. אֵיךְ זֶה בְּפוֹעֵל הַכְּתוּב מְדַבֵּר: (ו) פִּי מֵצֵא בָּהּ עֲרוֹת דְּבָר. מִצְוָה עָלֶיךָ לְגִרְשָׁהּ, שֶׁלֹּא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו: (ז) לְאִישׁ אֲחֵר. אֵיךְ זֶה בֶּן זִוְגוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, הוּא הוֹצִיא רִשְׁעָהּ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְזֶה הַכְּנִיסָהּ: (ח) וּשְׁנֵאָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן. הַכְּתוּב מְבַשְּׂרֵנוּ שְׁסוּפוֹ לְשִׁנְאָתָהּ, וְאִם לֹא – קוֹבְרָתָהּ, שְׁנֵאָמֵר 'אוֹ כִּי יָמוּת': (ט) אֲחֵרִי אֲשֶׁר הִטְמָאָה. לְרַבּוֹת סוּטָה שְׁנִסְתָּרָה:

הַטְּמַעַת רַעֲיוֹנוֹת זָרִים עַל יְדֵי הַחֲלוּקָה לְפָרְקִים: כּוּוֹנָה נִוּסַפַּת מוֹטְמַעַת בְּמִיקוֹם קְבִיעַת רֹאשׁ פָּרָק כָּל בְּדָבָרִים (פִּסּוּק ו' שְׁלֹשׁ). נֹאמֵר שֶׁם שְׂבַעֲלֵה הַמִּגְרָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לֹא יוֹכֵל לְהַחֲזִירָהּ, גַּם אִם יִרְצֶה, אִם בִּינְתִיִּים נִישְׂאָה לְאַחֵר. זֶה בְּדִיּוֹק טַעֲנַת "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַחֲדָשִׁים" הַסְּבוּרִים שֶׁה' עֹזֵב אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹל חֲטָאֵיהֶם, וּבַחֹר בְּמִקוֹמָם בְּמִינִים. בְּנִיבֵאִים יִשְׁנוּ רֹאשׁ פָּרָק נִוּסָף שְׁנִקְבַּע עַל מִנַּת לַחֲזוֹק טַעֲנָה זֶה. פָּרָק ג' בִּירְמִיָּה, הַמִּתְחִיל בְּאִמְצַע פְּרָשָׁה, נִקְבַּע בְּפִסּוּק: לֹאמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָּהּ מֵאֵתָהּ וְהָיְתָה לְאִישׁ-אַחֵר הַיָּשׁוּב אֵלֶיהָ עוֹד הֲלוֹא חֲנוּף תַּחֲנֹף הָאָרֶץ הִיא וְאֵת זֵנִית רַעִים רָפִים וְשׁוֹב אֵלֶי נֹאמֶה'.

בְּמִסְכַּת יוֹמָא פֻּר. אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוּלָּה תְּשׁוּבָה שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂבִתוֹרָה שְׁנֵאָמֵר: לֹאמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ וְהִלְכָּהּ מֵאֵתָהּ לְאִישׁ-אַחֵר הַיָּשׁוּב אֵלֶיהָ עוֹד הֲלוֹא חֲנוּף תַּחֲנֹף הָאָרֶץ הִיא וְאֵת זֵנִית רַעִים רָפִים וְשׁוֹב אֵלֶי נֹאמֶה'.

וּבַעֲקוּבוֹתֵינוּ מִסְבִּיר בַּעַל מִצְוֹת דָּוִד: "אֲבָל אֶתָּה יִשְׂרָאֵל עִם כִּי בַעֲדוֹךְ תַּחֲתִי זֵנִית בְּאִסּוּר עִם אֲהוּבִים רַבִּים, רַצּוֹנוֹ לֹמֵר, עִם כִּי עֲבַדְתָּ עֲכֹם חֲלוּקוֹת, עִם כֹּל זֶה שׁוֹב אֵלֶי וְאִקְבֹּלְךָ בְּתִשְׁבּוּחַ". וּבְמִדְרַשׁ סִפְרֵי (דְּבָרִים שׁו:ב): לְמַחֲרָ עֲתִידָה (כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל) שְׁתֵּאֵמֵר לְפָנָיו: רַבְשֶׁע, כִּבְרָ כְּתַבְתָּ לְאִמֵּר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ! .. אֹמֵר לָהּ: כֹּלֹם הַכְּתַבְתִּי לָךְ, אֲלֵא אִישׁ! וְהִלָּא כִבְרָ נֹאמֵר (תִּרִי עֲשֵׂר הוֹשַׁע ג:יג) כִּי אֶל אֲנִכִּי וְלֹא-אִישׁ! וְכִי גְרוּשִׁים אִתָּם לִי, בֵּית יִשְׂרָאֵל? וְהִלָּא כִבְרָ נֹאמֵר (יִשְׁעִיָּה כֹא:ב) כֹּה אָמַר ה' אֵי זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אִמְכֶּם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהֶן אוֹ מִי מְנֹשֵׁי אֲשֶׁר-מְכַרְתִּי אֶתְכֶּם לֹא?

יט

י' אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לְךָ נִחְלָה:

כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה קָה

ששי

כי תצא

חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצִבָּא וְלֹא־יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל־דָּבָר נָקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ שָׁנָה
 י"א אַחֲת וְשִׁמַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר־לָקַח: לֹא־יַחֲבִיל רַחִים וְרָכַב כִּי־נִפֶּשׁ הוּא
 י"ב חֲבֵל: כִּי־יִמָּצֵא אִישׁ גָּנֹב נֶפֶשׁ קוֹ

מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְּר־בּוֹ וּמָכְרוֹ וּמֵת הַגָּנֹב הַהוּא וּבַעֲרַת הָרֶעַ
 י"ג מִקֶּרֶךְ: הַשָּׁמֶר בְּנִגְע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מָאֹד קוֹ

וְלַעֲשׂוֹת כָּל־אֲשֶׁר־יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ
 י"ד לַעֲשׂוֹת: זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם
 טו מִמִּצְרַיִם: כִּי־תֵשֶׁה בְּרַעַךְ מִשְׁאֵת מְאוּמָה לֹא־תִבָּא קָה

טז אֶל־בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבָטוֹ: בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא
 יז, יח אֶלֶיךָ אֶת־הַעֲבוֹט הַחוּצָה: וְאִם־אִישׁ עָנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַב בַּעֲבָטוֹ: הַשֹּׁבֵ
 תָּשִׁיב לוֹ אֶת־הַעֲבוֹט כְּבוֹא הַשָּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּךְ וּלְךָ תִּהְיֶה

יט צִדְקָה לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: לֹא־תַעֲשֶׂק שָׂכִיר עָנִי וְאַבְיוֹן קט שביעי i

תרגום אונקלוס

דיי אלהך יהיב לך אחסנא: י' ארי יסב גבר אתתא חדתא לא יפוק בחילא ולא יעבר עלוהי לכל פתגם
 פני יהי לביתיה שתא חדא ויחדי ית אתתיה דנסיב: י"א לא תסב משכונא רחיא ורכביה ארי בהון מתעביד
 מזון לכל נפש: י"ב ארי ישתכח גבר גניב נפשא מאחוהי מבני ישראל ויתגר ביה ויזבנניה ויתקטיל גנבא
 ההוא ותפלי עביד דביש מבינך: י"ג אסתמר במכתש סגירו למטר לחדא ולמעבד ככל דילפון יתכון כהניא
 ליואי כמא דפקידתנזן תטרון למעבד: י"ד הוי דכיר ית דעבד יי אלהך למרים באורחא במפקכון ממצרים:
 טו ארי תרשי בחברך רשות מדעם לא תיעול לביתיה למסב משכוניה: טז בכרא תקום וגוברא דאת רשי ביה
 יפיק לך ית משכונא לברא: יז ואם גבר מסכין הוא לא תשכוב במשכוניה: יח אתבא תתיב ליה ית משכונא
 כמיעל שמשא וישכוב בכסותיה ויברכנך ולך תהי זכו קדם יי אלהך: יט לא תעשוק אגירא עניא ומסכיןא
 פירוש רשי

(י') אשה חדשה. שהיא חדשה לו, אפלו היא
 אלמנה, פרט למחזיר גרושתו: ולא יעבר עליו.
 דבר הצבא: לכל דבר. שהוא צרך הצבא: לא לספק
 מים ומזון ולא לתקן דרכים; אבל החוזרים
 מעורכי המלחמה על פי כהן, כגון בנה בית
 ולא חנכו, או ארש אשה ולא לקחה – מספקין מים
 ומזון ומתקנין את הדרכים: יהיה לביתו. אף
 בשביל ביתו: אם בנה בית וחנוכו, ואם נטע כרם
 וחללו, אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה:
 לביתו. זה ביתו: יהיה. לרבות את פרמו: ושמה.
 ישמח את אשתו, ותרגומו 'ויחדי ית אתתיה'.
 והמתרגם 'ויחדי עם אתתיה' – טועה, שאין
 זה תרגום של 'ושמח' אלא של 'ושמח':
 (יא) לא יחבל. אם בא למשכנו על חובו בבית דין,
 לא ימשכנו בדברים שעושים בהן אכל נפש:
 רחים. היא התחתונה: ורכב. היא העליונה:
 (יב) כי ימצא. בעדים והתראה, וכן כל 'ימצא'
 שבתורה: והתעמר בו. אינו חייב עד שישתמש בו:
 (יג) השמר בנגע הצרעת. שלא תתלש סימני טמאה
 ולא תקץ את הבהרת: ככל אשר יורו אתכם. אם
 להסגיר, אם להחליט, אם לטהר: (יד) זכור את
 אשר עשה וגו' למרים. אם באת להזהר שלא תלקה
 בצרעת, אל תספר לשון הרע. זכור העשוי למרים
 שדברה באחיה ולקחה בנגעים: (טו) כי תשה
 ברעך. תחוב בחברך: משאת מאומה. חוב של
 כלום: (יז) לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועבטו
 אצלך: (יח) כבוא השמש. אם כסות לילה הוא;
 ואם כסות יום – החזירוהו בבקר, וכבר כתוב
 ב'ואלה המשפטים' – 'עד בא השמש תשיכנו
 לו' (שמות י"ז: ב) – כל היום תשיכנו לו, וכבא
 השמש תקחנו: וברכך. ואם אינו מברכך?
 מכל מקום – 'ולך תהיה צדקה': (יט) לא תעשק
 שכיר. והלא כבר כתוב? אלא, לעבר על האביון
 בשני לאוין: 'לא תעשק' שכר 'שכיר', שהוא
 עני ואביון, ועל העשיר כבר הזהר 'לא תעשק'
 את רעך' (ויקרא טו: יג): אביון. התאב לכל דבר:

הפטר סדר יט (ישעיה ז: זג-ח: טא) פותחת ונודע ה' למצרים וידעו מצרים אתה' ביום ההוא ועבדו זבח
 ומנחה ונדרו נדר לה' ושלמו: ונגף ה' את־מצרים נגף ורפוא ושוב עד־ה' ונעתר להם ורפאם:

יט

- כ מאַחֲרַיְך אוֹ מִגֵּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ בְּשַׁעְרֶיךָ: בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תִבּוֹא
עָלֶיךָ הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלֶיךָ הוּא נִשְׂא אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא־יִקְרָא עָלֶיךָ
כא אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְּךָ חֲטָא: לֹא־יִוָּמְתוּ אָבוֹת עַל־בָּנִים קִי
כב וּבָנִים לֹא־יִוָּמְתוּ עַל־אָבוֹת אִישׁ בְּחַטָּאוֹ יוֹמָתוֹ: לֹא קִיא
כג תִּטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגַד אִלְמָנָה: וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ
בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מֵצוּר לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר
כ ד א הִזָּה: כִּי תִקְצֹר קִצְרֶיךָ בְּשָׂדֶךָ וּשְׂכַחְתָּ עֹמֵר בְּשָׂדֶה לֹא קִיב
תָּשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגֵר לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
ב מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: כִּי תִחַבֵּט זֵיתְךָ לֹא תִפְאַר אַחֲרֶיךָ לְגֵר קִיג
ג לִיתוֹם וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה: כִּי תִבְצֹר כֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲזוֹלֵל אַחֲרֶיךָ לְגֵר לִיתוֹם
ד וְלֹא־לְמָנָה יְהִיָּה: וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַל־כֵּן אֲנֹכִי מֵצוּר
ה לַעֲשׂוֹת אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: כִּי־יְהִיָּה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים קִיד

תרגום אונקלוס

מֵאֲחֶיךָ אוֹ מִגֵּיּוֹרְךָ דְּבִאֲרֶעָךָ בְּקִרְיָךָ: כ כִּיּוֹמִיָּה תִּתֵּן אַגְרִיָּה וְלֹא תִיעוֹל עֲלוּהִי שְׁמֵשׂא אַרִי עֲנִיָּה הוּא וְלִיָּה הוּא מִסֵּר יֵת
נַפְשִׁיָּה וְלֹא יִקְרִי עָלֶיךָ קָדָם יְיָ וְיְהִי בְּךָ חוּבָא: כא לֹא יִמּוּתוֹן אֲבָהֶן עַל פּוֹם בְּנִין וּבָנִין לֹא יִמּוּתוֹן עַל פּוֹם אֲבָהֶן אֲנִשׁ
בְּחוּבִיָּה יִמּוּתוֹן: כב לֹא תִצְלִי דִין גֵּיּוֹר יִתָּם וְלֹא תִסָּב מִשְׁכּוֹנָא כְּסוּת אַרְמֵלָא: כג וְתִדְכֹּר אַרִי עֶבֶדָא הוּיָתָא בְּמִצְרַיִם וּפְרָקָךָ
יְיָ אֱלֹהֶךָ מִתִּמְנָן עַל כֵּן אֲנָא מִפְקִיד לָךְ לְמַעַבְד יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין:
בְּחִקְלָא לֹא תִתּוּב לְמִסְבִּיָּה לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי בְדִיל דִּי־בְרַכְנָךְ יְיָ אֱלֹהֶךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדְךָ: כ דְּאִרִי תִחַבּוּט זֵיתְךָ לֹא
תִפְלִי בְּתִרְךָ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי: ג אַרִי תִקְטוֹף כֶּרֶמְךָ לֹא תַעֲלִיל בְּתִרְךָ לְגִיּוֹרָא לִיתָמָא וְלֹא־רַמְלָתָא יְהִי:
ד וְתִדְכֹּר אַרִי עֶבֶדָא הוּיָתָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל כֵּן אֲנָא מִפְקִיד לָךְ לְמַעַבְד יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין: ה אַרִי יְהִי דִין בֵּין גּוֹבְרִיָּא

פירוש רש"י

עֹמֵר שֵׁישׁ בּוֹ סֵאתִים וּשְׂכָחוּ – אֵינוֹ שְׂכָחָה: בְּשָׂדֶה.
לְרִבּוֹת שְׂכַחַת קָמָה שֶׁשְׂכַח מִקְצָתָהּ מִלְקָצָר: לֹא
תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: שְׁלֹא־חֲרִיו – שְׂכַחָה,
שְׁלֹפְנִיו – אֵינוֹ שְׂכָחָה, שְׂאִינוֹ ב'ב'ל תָּשׁוּב: לְמַעַן
יִבְרַכְךָ. וְאֵף עַל פִּי שְׂבָאת לִידוֹ שְׁלֹא בְּמִתְכּוֹן, קָל
וְחֹמֶר לַעֲוֹשָׂה בְּמִתְכּוֹן. אָמַר מַעֲתָה: נִפְלָה סִלַּע מִיָּדוֹ
וּמִצָּאָה עֲנִי וְנִתְפָּרַנס בָּהּ, הֲרִי הוּא מִתְבָּרֵךְ עָלֶיךָ:
(ב) לֹא תִפְאַר. לֹא תִטֵּל תִּפְאָרְתּוֹ מִמֶּנּוּ, מִכָּאן
שֶׁמִּנְחִין פָּאָה בְּאֵילָן: אַחֲרֶיךָ. זוֹ שְׂכָחָה: (ג) לֹא
תַעֲזוֹלֵל. מִצָּאָתָהּ בָּהּ עוֹלֵלָתָהּ, לֹא תִקְחָנָהּ. וְאִיזוֹ הִיא
עוֹלֵלָתָהּ? כָּל שְׂאִין לָהּ לֹא 'כֶּתֶף' וְלֹא 'נִטְף'; יֵשׁ לָהּ
אֶחָד מֵהֶם, הֲרִי הִיא לְבַעַל הַבֵּית. וְרִאשִׁית בְּתִלְמוּד
יְרוּשָׁלַיִם: אִיזוּהִי 'כֶּתֶף'? פְּסִיגִין זֶה עַל גִּבּוֹ. זֶה 'נִטְף'
– אֵלוֹ הַתְּלוּיּוֹת בְּשִׁדְרָה וְיִוִּרְדוֹת (יְרוּשָׁלַיִם פֶּאָה ז:ד):
(ה) כִּי יְהִיָּה רִיב. סוּפָם לִהְיוֹת נִגְשִׁים אֶל הַמִּשְׁפָּט.
אָמַר מַעֲתָה: אֵין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָהּ. מִי גֵרָם
לָלוּט לְפָרֵשׁ מִן הַצִּדִּיק? הֲוִי אוֹמֵר זוֹ מְרִיבָהּ!

מִגֵּרְךָ. זֶה גֵּר צָדֵק: בְּשַׁעְרֶיךָ. זֶה גֵּר תּוֹשֵׁב הָאוֹכֵל
נִבְלוֹת: אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ. לְרִבּוֹת שְׂכָר בְּהֶמָּה וְכִלִּים:
(כ) וְאֵלֶיךָ הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ. אֵל הַשְׂכָּר הַזֶּה הוּא
נוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת: עֲלָה בְּכַבֵּשׁ וְנִתְּלָה בְּאֵילָן:
וְהָיָה בְּךָ חֲטָא. מִכָּל מְקוֹם, אֲלֹא שְׁמִמְהֵרִין לְפָרַע עַל
יְדֵי הַקּוֹרָא: (כא) לֹא יוֹמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים. בְּעִדּוֹת
בָּנִים; וְאִם תֹּאמַר: בְּעוֹן בָּנִים! – כִּבְרָא מִמּוֹר 'אִישׁ
בְּחַטָּאוֹ יוֹמָתוֹ'. אֲבָל מִי שְׂאִינוֹ אִישׁ, מִתְּ בְּעוֹן אֲבִיו;
וְהַקְטָנִים מִתִּים בְּעוֹן אָבוֹתָם בִּיְדֵי שָׁמַיִם: (כב) לֹא
תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם. וְעַל הַעֲשִׂיר כִּבְרָא הַזֶּה לֹא
תִטָּה מִשְׁפָּט' (לַעֲלִי י:ב), וְשָׁנָה בְּעִנִּי לַעֲבֹר עָלָיו
בְּשָׁנִי לְאוֹיֵן; לְפִי שֶׁנִּקְלָה לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט עֲנִי יוֹתֵר
מִשְׁלַעֲשִׁיר לְכָף הַזֶּהֱרִיר וְשָׁנָה עָלָיו: וְלֹא תִחַבֵּל. שְׁלֹא
בְּשַׁעַת הַלּוֹאָה: (כג) וְזָכַרְתָּ. עַל מִנְתָּ כֵּן פְּדִיתֶיךָ:
לְשֹׁמֵר חֲקוֹתַי, אֲפִלּוּ יֵשׁ חֲסֵרוֹן כִּיס בְּדָבָר:

סדר כ (א) וּשְׂכַחְתָּ עֹמֵר. וְלֹא גִדִּישׁ. מִכָּאן אָמְרוּ,

מפתח סדרי התנ"ך

רבי ינאי שילב בפיוטו (מעמ' 171) את מטרת מצוות שכחה עם תפילה לקיבוץ גלויות ולבניין בית המקדש.

(רומז לדברי הנביא הושע, שנקבעו לראש סדר ג בתרי עשר
הפזמונים את ההפסדה: זרעו לכם לצדקה קצרו לפי־חֶסֶד
גִּירוֹ לָכֶם גֵּר וְעַתָּה לְדָרוֹשׁ אֶת־ה'
עַד־יָבֹא וְיִזְרָה צֶדֶק לָכֶם):

כ

כי תצא

וַנִּגְשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצַּדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁיעוּ אֶת־הָרָשָׁע:

וְהָיָה אִם־בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהִכְהוּ לִפְנָיו כְּדִי רִשְׁעָתוֹ

בַּמִּסְפָּר: אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יוֹסִיף פֶּן־יוֹסִיף לְהַכְתּוֹ עַל־אַלֶּה מַכָּה רַבָּה

וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינָיִךְ: לֹא־תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ: כִּי־יֵשְׁבוּ קִטו

אֲחִים יַחֲדוּ וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין־לּוֹ לֹא־תִהְיֶה אֲשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה

לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וּלְקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה וַיִּבְמָה: וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר

יֵלֵד יָקוּם עַל־שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא־יִמָּחַה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: וְאִם־לֹא

יִחַפֵּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת־יִבְמָתוֹ וְעָלְתָהּ יִבְמָתוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל־הַזִּקְנִים

וְאָמְרָה מֵאֵן יִבְמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי: וְקָרְאוּ־לּוֹ

זִקְנֵי־עִירוֹ וּדְבָרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ: וַנִּגְשָׁה יִבְמָתוֹ

אֵלָיו לְעֵינֵי הַזִּקְנִים וְחִלְצָה נַעֲלָהּ מֵעַל רַגְלָהּ וַיִּרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָהּ וְאָמְרָה

כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנָה אֶת־בֵּית אָחִיו: וַנִּקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל

תרגום אונקלוס

וַיִּתְקַרְבוּן לְדִינָא וַיִּדְיִנוּנוּן וַיִּזְכּוּן יֵת זִכְאָה וַיִּחִיבוּן יֵת חִיבָא: וְיִהִי אִם פֶּר חִיב לְאִלְקָאָה חִיבָא וַיִּרְמִינִיה דִּינָא וַיִּלְקִינִיה קְדָמוּהִי כְּמִסַּת חֻבְתִּיה בְּמִנְיָן: אַרְבַּעִין יִלְקִינִיה לֹא יוֹסִיף דְּלִמָּא יוֹסִיף לְאִלְקִינִיה עַל אֲלִין מִחָא רַבָּא וַיִּיקַל אַחֲרָהּ לְעֵינָיִךְ: הָ לֹא תִיחַד פּוֹם תּוֹרָא בְּדִישׁוֹ: ט אַרְי יִתְבוֹן אַחֲרִין כַּחֲדָא וַיִּמָּת חַד מִנְהוֹן וְכִר לִית לִיה לֹא תִהִי אַתָּת מוֹתָנָא לְבָרָא לְגַבֵּר אַחֲרָהּ יִבְמָה יִיעוֹל עַלָּה וַיִּסְבָּה לִיה לְאִתּוֹ וַיִּבְמָנָה: וְיִהִי בּוֹכְרָא דְתִלִּיד יָקוּם עַל שְׁמָא דְאַחוּהִי מוֹתָנָא וְלֹא יִתְמַחִי שְׁמִיה מִיִּשְׂרָאֵל: יָא וְאִם לֹא יִצְפִּי גּוֹבְרָא לְמַסֵּב יֵת יִבְמָתִיה וְתַסֵּק יִבְמָתִיה לְתַרַע בֵּית דִּינָא לְקִדָּם סְבִיא וְתִימֵר לֹא צָבִי יִבְמִי לְאִקְמָא לְאַחוּהִי שְׁמָא בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָא לְיִבְמָתִי: יֵב וַיִּקְרוּן לִיה סְבִי קִרְתִּיה וַיִּמְלִיזוּן עֲמִיה וַיִּימֵר לֹא רַעֲיָנָא לְמַסְבָּה: יֵג וְתִתְקַרֵּב יִבְמָתִיה לְוִתִּיה לְקִדָּם סְבִיא וְתִשְׁרִי סִינִיה מֵעַל רַגְלִיה וְתִרוֹק בְּאַנְפוּהִי וְתִתִּיב וְתִימֵר כְּדִין יִתְעַבִּיד לְגּוֹבְרָא דְלֹא יִבְנִי יֵת בֵּיתָא דְאַחוּהִי: יֵד וַיִּתְקַרֵּי שְׁמִיה בְּיִשְׂרָאֵל

פירוש רש"י

הָאָרֶץ – אֵף כָּל כְּיוֹצֵא בּוֹ; יֵצֵא הַחוּלָב וְהַמִּגְבֵּן וְהַמִּחְבֵּץ – שְׁאִין גְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ; יֵצֵא הַלֵּשׁ וְהַמִּקְטָף – שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ לְחֻלָּה; יֵצֵא הַבּוֹדֵל בְּתַמְרִים וּבְגִרּוּגָרוֹת – שְׁנִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂר: (ט) כִּי יֵשְׁבוּ אֲחִים יַחֲדוּ. שְׁהִיתָה לָהֶם יִשִּׁיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, פָּרֹט לְאִשְׁת׃ אָחִיו שְׁלֹא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ: יַחֲדוּ. הַמִּיחָדִּים בְּנִחְלָה, פָּרֹט לְאָחִיו מִן הָאֵם: וּבֶן אֵין לוֹ. עֵין עָלָיו: בֶּן אוֹ בַת, אוֹ בַת הַבֶּן, אוֹ בֶּן הַבֶּן, אוֹ בֶּן הַבַּת, אוֹ בַת הַבַּת: (י) וְהָיָה הַבְּכוֹר. גְּדוֹל הָאֲחִים הוּא יִיבָם אוֹתָהּ: אֲשֶׁר תֵּלֵד. פָּרֹט לְאִילּוֹנִית שְׁאִינָה יוֹלֶדֶת: יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו. זֶה שְׁיִיבָם אֶת אִשְׁתּוֹ יִטֹּל נַחֲלַת הַמֵּת בְּנִכְסֵי אָבִיו: וְלֹא יִמָּחַה שְׁמוֹ. פָּרֹט לְאִשְׁת׃ סְרִיס, שְׁשֵׁמוֹ מַחוּי: (יֵא) הַשְּׂעֵרָה. כְּתִרְגוּמוֹ 'לְתַרַע בֵּית דִּינָא': (יב) וְעָמַד. בְּעִמְיָדָהּ: וְאָמַר. בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵף הִיא דְּבָרֶיהָ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: (יג) וַיִּרְקָה בְּפָנָיו. עַל גְּבִי קִרְקַע: אֲשֶׁר לֹא יִבְנָה. מִכָּאן, לְמִי שֶׁחָלַץ שְׁלֹא יַחֲזֹר וַיִּיבָם, דְּלֹא כְּתִיב 'אֲשֶׁר לֹא בָנָה' אֶלָּא 'אֲשֶׁר לֹא יִבְנָה', כִּיּוֹן שְׁלֹא בָנָה – שׁוֹב לֹא יִבְנָה: (יד) וַנִּקְרָא שְׁמוֹ וְגו'. מִצְוָה עַל כָּל הַעוֹמְדִים שֵׁם לְוִימֵר 'חֲלוּץ הַנֶּעֱלָ':

וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הָרָשָׁע. יָכוֹל, כָּל הַמִּתְחַיֵּבִין בְּדִין לְוִקִין? תִּלְמוּד לְוִימֵר 'וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע' (פסוק ו) – פְּעָמִים לִוְקָה וּפְעָמִים אֵינּוּ לִוְקָה. וּמִי הוּא הַלִּוְקָה? לְמַד מִן הָעֵנִין 'לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ' (להלן פסוק ט) – לֹא שְׁלֹא נִתַּק לְעֵשֶׂה: (ו) וְהִפִּילוּ הַשֹּׁפֵט. מְלָמֵד, שְׁאִין מְלָקִין אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב, אֶלָּא מֵטָה: לִפְנֵי כְּדִי רִשְׁעָתוֹ. וְלֹא־חֲרָיו כְּדִי שְׁתִּים. מִכָּאן אָמְרוּ: מְלָקִין אוֹתוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו וּשְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו: בַּמִּסְפָּר. וְאֵינּוּ נִקְוֵד 'בַּמִּסְפָּר'! לְמַד שֶׁהוּא דְּבוּק, לְוִימֵר: בַּמִּסְפָּר אַרְבָּעִים וְלֹא אַרְבָּעִים שְׁלָמִים, אֶלָּא מִנְיָן שֶׁהוּא סוֹכֵם וּמִשְׁלִים לְאַרְבָּעִים, וְהֵם אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת: (ז) לֹא יוֹסִיף. מִכָּאן אֲזַהֲרָה לְמַכָּה אֶת חֲבֵרוֹ: וְנִקְלָה אַחִיד. כָּל הַיּוֹם קוֹרְהוֹ 'רָשָׁע', וּמִשְׁלָקָה קוֹרְהוֹ 'אַחִיד': (ח) לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. דְּבַר הַכְּתוּב בְּהוֹנָה, וְהוּא הַדִּין לְכָל בְּהֵמָה, חַיָּה וְעוֹף וְלִכָּל מְלֹאכָה שֶׁהִיא בְּדָבָר מֵאֵכֶל. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר 'שׁוֹר'? לְהוֹצִיא אֶת הָאֵדָם: בְּדִישׁוֹ. יָכוֹל, יַחֲסִמְנוּ מִבְּחוּץ? תִּלְמוּד לְוִימֵר 'לֹא תַחֲסֹם שׁוֹר' – מִכָּל מְקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר 'דִּישׁ'? לְוִימֵר לָךְ מָה דִּישׁ מִיחָד: דְּבַר שְׁלֹא נִגְמָרָה מְלֹאכְתּוֹ וּגְדוּלוֹ מִן

כ

טו בית חלוץ הנעל:

כִּי־יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּרְ אִישׁ וְאָחִיו קָטָן כִּי תִצֵּא

וְקָרְבָה אִשֶּׁת הָאָחִיד לְהַצִּיל אֶת־אִשְׁתָּה מִיַּד מְכָהוּ וּשְׁלַחַה יָדָהּ וְהַחֲזִיקָהּ

טז, יז בְּמִבְשָׁיו: וְקָצְתָה אֶת־כַּפָּהּ לֹא תַחֲסוּס עֵינֶיהָ: לֹא־יִהְיֶה קָיָן

יח לָךְ בְּכִיסֶךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתֶךָ אִיפָּה וְאִיפָּה

יט גְּדוֹלָה וְקִטְנָה: אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ אִיפָּה שְׁלֵמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה־לָּךְ

כ לְמַעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: כִּי תוֹעֵבֶת

יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֲשֵׂה אֵלֶּה כָּל עֲשֵׂה עוֹל:

כא, כב זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂה לָּךְ עַמְלֶךְ בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ קִיחַ מִפְטִיר

בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֶתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

כג וְהָיָה בְּהִנִּיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאָרֶץ אֲשֶׁר

יִהְיֶה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זָכְרֵךְ עַמְלֶךְ מִתַּחַת

הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

תרגום אונקלוס

בית שרי סינא: טו ארי ינצון גוברין כחדא גבר ואחיהו ותקרב אתת חד לשיוזבא ית בעלה מיד מחויה ותושיט ידה ותתקיף בבית בהתתיה: טז ותקוץ ית ידה לא תחוס עינך: יז לא יהי לך בכיסך מתקל ומתקל רב וזעיר: יח לא יהי לך בביתך מכילא ומכילא רבתא וזעירתא: יט מתקלין שלמן דקשוט יהון לך מכילין שלמן דקשוט יהון לך בדיל דזירכון יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך: כ ארי מרחק קדם יי אלהך כל עביד אלין כל עביד שקר: כא הוי דכיר ית דעבד לך עמלק באורחא במפקכון ממצרים: כב דערעך באורחא וקטיל בך כל דהוו מתאחרין בתרך ואת משלהי ולאי ולא דחיל מן קדם יי: כג ויהי כד יניח יי אלהך לך מפל בעלי דבך מסחור סחור בארעא דיי אלהך יהיב לך אחסנא למירתה תמחי ית דוכרניה דעמלק מתחת שמיא לא תתנשי:

פירוש רש"י

(טו) כי ינצו אנשים. סופן לבא לידי מכות, כמו שנאמר 'מיד מכהו', אין שלום יוצא מתחת ידי מצות: (טז) וקצתה את כפפה. ממון דמי בשתו; הכל לפי המביש והמתביש. או אינו אלא ידה ממש? נאמר כאן 'לא תחוס' ונאמר להלן בעדים זוממין 'ולא תחוס' (לעיל טו:ג) – מה להלן ממון, אף כאן ממון! (יז) אבן ואבן. משקלות: גדולה וקטנה. גדולה שמכחשת את הקטנה, שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה: (יח) לא יהיה לך. אם עשית כן 'לא יהיה לך' כלום: (יט) אבן שלמה וצדק יהיה לך. אם עשית כן, 'יהיה לך' הרבה: (כא) זכור את אשר עשה לך. אם שקרת במדות ובמשקלות, הוי דואג מגרוי האויב, שנאמר 'מאזני מרמה תועבת ה'', וכתוב בתריה 'בא זדון ויבא קלון' (משלי ג:מא-מב): (כב) אשר קרך בדרך. לשון מקרה. דבר אחר: לשון קרי וטמאה, שהיה מטמאן

מפתח סדרי התנ"ך

מצוות השכחה שהיא ממצוות מתנות העניים נקבעה כאן לראש הסדר.

הפסוק הסדר פותחת בפסוק מדברי הנביא הושע המדגיש את הערך הנלמד ממצוה זו, והמלמד שהוא הבסיס לגאולתינו. פסוק זה נבחר לראש סדר ג בתרי עשר: זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד נירו לכם ניר ועת לדרוש את ה' עד יבוא ויורה צדק לכם: רש"י בויקרא (יט:ח) מביא את דברי רבי אבדימי ברבי יוסף: מה ראה הכתוב לתנם [את דיני פאה ולקט] באמצע הרגלים – פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן? ללמדך, שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו:

כב רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּצְחִי רִנָּה וְצִהְלִי לֹא-חָלָה כִּי-רַבִּים רִיג
כג בְּנֵי-שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה: הֲרַחֲבִי | מְקוֹם אֲהַלֶּךְ
וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ יִטּוּ אֶל-תַּחֲשֻׁכִּי הָאֲרִיכִל מִיִּתְרֶיךָ וִיתְדוֹתַיִךְ
כד חֲזָקִי: כִּי-יִמִּין וּשְׂמֹאול תִּפְרָצִי וְזֶרַעַךְ גּוֹיִם יִיָּשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת
כה יוֹשִׁיבוּ: אֶל-תִּירְאִי כִּי-לֹא תִּבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּכְלָמִי כִּי לֹא תִּחְפְּרִי כִּי
כו בָּשֶׁת עֲלוּמֶיךָ תִּשְׁכָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתַיִךְ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד: כִּי בַעֲלִיךָ
עֲשִׂיךָ יְהוָה צִבְאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ
כז יִקְרָא: כִּי-כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֶצְוֶבֶת רוּחַ קְרֹאךָ יְהוָה וְאִשָּׁת נְעוּרִים כִּי
כח תִּמָּאֵס אָמַר אֱלֹהֶיךָ: בְּרַגַּע קִטָּן עֲזוּבָתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ:
כט בְּשֹׁצֵף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר
ל גֵּאֲלֶךָ יְהוָה: ׀ כִּי-מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי רִיד
מַעֲבֹר מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֶף עָלֶיךָ וּמִגֶּעֶר-בָּךְ:
לא כִּי הִהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה וְחִסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ
וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מְרַחֲמֶךָ יְהוָה: ׀ סס